

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA INVESTITSION FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISH VA BOSHQARISH MASALALARI

Abdunazarov Saidaxmat Abdumalikovich

Jizzax politexnika instituti “Iqtisodiyot va menejment” kafedrasida professori

saidaxmad_1957@mail.ru

Shamsiyeva Dilshoda Asqarali qizi

Jizzax politexnika instituti magistranti

Annotatsiya

Mazkur maqolada O‘zbekiston iqtisodiyotida investitsion faoliyatni rivojlantirishning ahamiyati, investitsiyalarni boshqarish mexanizmlari hamda ularni takomillashtirish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, investitsion muhitni yaxshilash, xorijiy va mahalliy investitsiyalarni jalb etish, davlat va xususiy sektor hamkorligini rivojlantirish bo‘yicha ustuvor yo‘nalishlar yoritilgan.

Kalit so‘zlar: *investitsion faoliyat, investitsion muhit, investitsiyalarni boshqarish, xorijiy investitsiyalar, iqtisodiy o‘shish, davlat-xususiy sheriklik.*

Bozor iqtisodiyoti sharoitida investitsiyalar mamlakat iqtisodiy rivojlanishining asosiy harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli iqtisodiy islohotlar investitsion faoliyatni rivojlantirish, ishlab chiqarish salohiyatini oshirish va iqtisodiyot tarmoqlarini modernizatsiya qilishga qaratilgan. Shu bois investitsion faoliyatni samarali boshqarish va uning mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb masalalardan biri bo‘lib qolmoqda.

Investitsiyalar yangi ishlab chiqarish quvvatlarini yaratish, texnologik yangilanish, infratuzilmani rivojlantirish va bandlikni oshirishda muhim rol o‘ynaydi. O‘zbekiston iqtisodiyotida investitsion faoliyat sanoat, qishloq xo‘jaligi, xizmatlar sohasi hamda ijtimoiy infratuzilma rivojiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi.

So‘nggi yillarda mamlakatda investitsion faollik oshib, yirik sanoat loyihalari, transport-logistika infratuzilmasi va energetika sohasiga yo‘naltirilgan investitsiyalar hajmi sezilarli darajada kengaydi. Bu holat iqtisodiy o‘shish sur‘atlarining barqarorligiga xizmat qilmoqda.

Investitsion faoliyatni boshqarish — investitsiya resurslarini shakllantirish, taqsimlash va ulardan samarali foydalanishni ta‘minlovchi tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar majmuasidir. O‘zbekistonda investitsiyalarni boshqarish davlat siyosati, normativ-huquqiy baza va institutsional mexanizmlar orqali amalga oshiriladi.

Davlat tomonidan investorlarga qulay shart-sharoitlar yaratish, soliqlar va bojxona imtiyozlarini joriy etish, ruxsat berish tartib-taomillarini soddalashtirish investitsion faoliyatni boshqarishning muhim yoʻnalishlari hisoblanadi. Shu bilan birga, investitsiya loyihalarini baholash va monitoring qilish tizimini kuchaytirish investitsiyalar samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Investitsion muhit — investorlarning iqtisodiy faoliyatini amalga oshirish uchun yaratilgan shart-sharoitlar majmuasidir. Oʻzbekistonda investitsion muhitni yaxshilash borasida sezilarli ishlar amalga oshirilgan boʻlsa-da, ayrim muammolar saqlanib qolmoqda. Jumladan, ayrim hududlarda infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlarining cheklanganligi va kadrlar malakasining pastligi investitsion faollikka salbiy taʼsir koʻrsatishi mumkin.

Oʻzbekiston investitsiyalar strukturasi ham sezilarli oʻzgarishlar jarayonidan oʻtmoqda. Xorijiy sarmoyalar koʻpincha ishlab chiqarish, energetika, xizmatlar va infratuzilma loyihalariga yoʻnaltirilmoqda. Mahalliy resurslar ham investitsiyalar tarkibida katta rol oʻynamoqda, natijada umumiy investitsiya hajmi oshmoqda.

Shuningdek, investitsiyalarni jalb etish ijobiy ijtimoiy oʻzgarishlarga olib kelmoqda — yangi ish oʻrinlari yaratilmoqda, ishlab chiqarish texnologiyalari yangilanmoqda va eksport salohiyati oshmoqda.

Mazkur muammolarni bartaraf etish investitsion siyosatni yanada takomillashtirishni va boshqaruv tizimida zamonaviy yondashuvlarni joriy etishni talab etadi.

Investitsion faoliyatni boshqarish — investitsiyalarni ajratish, sarflash va monitoring qilinishini taʼminlovchi strategik mexanizmlar tizimidir. Samarali boshqarish iqtisodiyotning barqaror oʻsishini qoʻllab-quvvatlaydi va sarmoyalarni ijtimoiy foydaga yoʻnaltiradi.

Oʻzbekiston hukumati investitsion siyosatni takomillashtirish, byurokratik toʻsiqlarni kamaytirish va investorlar uchun kafolatli huquqiy sharoitlar yaratish boʻyicha chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda. Bu esa sarmoya oqimini oshirishga xizmat qilmoqda.

Investitsiyalarni boshqarish tizimi quyidagi asosiy yoʻnalishlarni oʻz ichiga oladi:

- a) **Normativ-huquqiy bazani mustahkamlash:** Soliq imtiyozlari, investor huquqlarini kafolatlash va ruxsat berish tartiblarini soddalashtirish orqali investitsion muhitni yanada jozibador qilish.
- b) **Davlat-xususiy sheriklik (PPP):** Strategik infratuzilma va innovatsion loyihalarni moliyaviy qoʻllab-quvvatlash uchun PPP mexanizmlarini kengaytirish.
- c) **Regional investitsiyalarni yoʻnaltirish:** Hududlarning investitsion salohiyatini oshirish va hududlararo tafovutlarni kamaytirish boʻyicha davlat dasturlarini amalga oshirish.

Bu yo‘nalishlar milliy iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va barqaror o‘shishni ta‘minlash uchun muhim ahamiyatga ega.

O‘zbekiston iqtisodiyotida investitsion faoliyatni rivojlantirish va samarali boshqarishda quyidagi yo‘nalishlar ustuvor hisoblanadi:

- investitsion muhitni yanada liberallashtirish va investorlar huquqlarini ishonchli himoya qilish;
- davlat-xususiy sheriklik asosidagi investitsion loyihalarni kengaytirish;
- hududlarning investitsion salohiyatini oshirish va hududlararo tafovutlarni kamaytirish;
- innovatsion va yuqori texnologiyali loyihalarni moliyalashtirishni rag‘batlantirish;
- investitsiya loyihalarini tanlash va boshqarishda samaradorlik mezonlarini kuchaytirish.

1- jadval

O‘zbekistonda investitsion faoliyatning asosiy ko‘rsatkichlari (2021–2024-yillar)

Ko‘rsatkichlar	2021-yil	2022-yil	2023-yil	2024-yil
Asosiy kapitalga investitsiyalar (trln so‘m)	239,6	269,9	303,5	352,0
Xorijiy investitsiyalar (mlrd AQSh doll.)	7,4	9,1	7,7	11,9
Shundan FDI (mlrd AQSh doll.)	6,6	8,0	7,2	11,9
FDI ning YaIMdagi ulushi (%)	8,5	9,2	9,6	10,3
Xorijiy investitsiyali korxonalar (dona)	12 308	14 541	16 357	17 595
Yangi yaratilgan ish o‘rinlari (ming)	432	458	471	510

2021–2024-yillar davomida O‘zbekiston iqtisodiyotida investitsion faoliyatning izchil rivojlanish tendensiyasi kuzatilmoqda. Jadval ma‘lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, asosiy kapitalga yo‘naltirilgan investitsiyalar hajmi yil sayin barqaror oshib borgan. Xususan, 2021-yilda 239,6 trln so‘mni tashkil etgan investitsiyalar hajmi 2024-yilda 352,0 trln so‘mga yetib, qariyb 1,5 barobarga oshgan. Bu holat investitsion faollikning kuchayganini va iqtisodiy islohotlarning samarali amalga oshirilayotganini ko‘rsatadi. Xorijiy investitsiyalar hajmi tahlili ham ijobiy o‘zgarishlarni namoyon etadi. 2021-yilda 7,4 mlrd AQSh dollari bo‘lgan xorijiy investitsiyalar hajmi 2024-yilda 11,9 mlrd AQSh dollariga yetgan. Ayniqsa, to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar (FDI) hajmining keskin o‘shishi e‘tiborga molik bo‘lib, bu ko‘rsatkich 2024-yilda 11,9 mlrd AQSh dollarini tashkil etgan. Mazkur holat xorijiy investorlar uchun yaratilgan qulay

investitsion muhit, huquqiy kafolatlarning mustahkamlanishi va biznes yuritish sharoitlarining yaxshilanganidan dalolat beradi.

FDI ning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi ham barqaror o'sib borgan. Agar 2021-yilda bu ko'rsatkich 8,5 % bo'lgan bo'lsa, 2024-yilga kelib 10,3 % ga yetgan. Bu esa investitsiyalarning mamlakat iqtisodiy o'sishiga ta'siri kuchayib borayotganini ko'rsatadi.

Jadval ma'lumotlariga ko'ra, xorijiy investitsiyali korxonalar soni ham sezilarli darajada oshgan. 2021-yilda 12 308 ta bo'lgan bunday korxonalar soni 2024-yilda 17 595 taga yetgan. Ushbu o'sish xorijiy kapital ishtirokidagi ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish subyektlarining kengayib borayotganini, shuningdek, bandlikni oshirish va texnologik yangilanish jarayonlariga ijobiy ta'sir ko'rsatayotganini anglatadi.

Investitsion faoliyatning ijtimoiy samaradorligi yangi yaratilgan ish o'rinlari sonining ko'payishida ham yaqqol namoyon bo'lmoqda. 2021-yilda 432 mingta yangi ish o'ri yaratilgan bo'lsa, 2024-yilda bu ko'rsatkich 510 mingga yetgan. Bu investitsiyalarning nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy ahamiyatga ham ega ekanini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, jadval ma'lumotlari O'zbekiston iqtisodiyotida investitsion faoliyatni rivojlantirish va boshqarish bo'yicha olib borilayotgan siyosat ijobiy natijalar berayotganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, investitsiyalarni hududlar va tarmoqlar kesimida yanada samarali taqsimlash, innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash va investitsiya loyihalarini boshqarish tizimini takomillashtirish kelgusidagi ustuvor vazifalar sifatida namoyon bo'lmoqda.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Respublikasi investitsion faoliyatni rivojlantirish va boshqarish bo'yicha sezilarli natijalarga erishmoqda. Xorijiy investitsiyalar hajmining o'sishi, sarmoyaviy korxonalar sonining ko'payishi va investitsion muhitning yaxshilanishi investitsiyalar samaradorligini oshirish strategiyasining samaradorligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, investitsiyalarni boshqarish tizimini takomillashtirish, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va davlat-xususiy sheriklikni kuchaytirish orqali qisqa va uzoq muddatli iqtisodiy maqsadlarga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Zaynalov, J. R., Aliyeva, S. S., & Ruzibayeva, N. X. (2020). Investitsiya. Toshkent: Iqtisod-Moliya nashriyoti.
2. Haydarov, O'. A. (2022). Investitsiya. Toshkent: Yangi nashr nashriyoti.
3. O'zbekiston Respublikasi. (2019-yil 25-dekabr). Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida (O'RQ-598-son).
4. Abdunazarov, S. A. (2021). DEVELOPMENT OF A GREEN ECONOMY: PROBLEMS AND SOLUTIONS. *Theoretical & Applied Science*, (1), 213-216.

5. Nazirova, X. Z., Nazirova, O. Z., & Abdunazarov, S. A. (2023). A NOVEL PROBABILISTIC METHOD FOR ENERGY LOSS ESTIMATION USING MINIMAL LINE CURRENT INFORMATION. *SCHOLAR*, 1(11), 54-62.
6. Abdunazarov, S. A. (2022). Green jobs: challenges. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 05 (109), 776-780.
7. Abdunazarov, S. A. (2021). DEVELOPMENT OF THE GREEN ECONOMY IN UZBEKISTAN. *American Scientific Journal*, (49-1), 43-45.
8. Makhmadov, F. I., Rakhimov, N. O., Berdiev, R. M., Davlatov, M. V., & Abdunazarov, S. A. (2022). Early diagnostics and prediction of outcomes of craniocerebral injury in patients with cranio-abdominal injuries. *Health care of Tajikistan*, (4), 34-40.
9. Abdunazarov, S. A. (2022). JAMIYATIMIZ EKOLOGIK MADANIYAT, BARQAROR EKOLOGIK RIVOJLANISH YO 'LIDA. *Экономика и соцуум*, (7 (98)), 3-6.
10. Abdunazarov, S. A. (2021). SOME PROBLEMS IN DETERMINING CREDITWORTHINESS INDIVIDUALS AND WAYS TO SOLVE THEM. *International Finance and Accounting*, 2021(2), 19.